Terhi Kilpi

23.10.2023

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 24.10.2023

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024—2027 TKI-rahoituksen näkökulmasta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi nimenomaan TKI-rahoituksen näkökulmasta ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

THL pitää ilahduttavana, että julkisen talouden rahoitusaseman heikkenemisestä huolimatta julkisen talouden suunnitelma ja valtion talousarvioesitys vuodelle 2024 vahvistavat TKI-rahoitusta vuonna 2023 säädetyn valtion T&K-rahoituslain mukaisesti ja huomioivat myös terveysalan kasvustrategian. TKI-rahoitus on parhaimmillaan investointi tulevaisuuden hyvinvointiin.

TKI-rahoituksen määrästä ja kohdentumisesta THL haluaa esittää seuraavat huomiot:

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 osoitettua 264 miljoonan euron T&K-lisärahoitusta on kohdennettu erityisesti yritysten T&K-toiminnan tukemiseen Business Finlandin kautta, VTT Oy:lle, EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen ja yliopistoille tutkijakoulutuksen määräaikaiseen lisäykseen. Rahoituksen ohjautuminen terveyttä ja hyvinvointia edistävään monialaiseen TKI-toimintaan jää kuitenkin epävarmaksi. STM:n hallinnonalan pääluokkaan ehdotetaan ainoastaan 5 miljoonan euron tasokorotusta, joka kohdistuu terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen. Vuoden 2024 talousarvioesityksessä ehdotetaan lisäksi 5 miljoonan euron määrärahaa terveys- ja hyvinvointialan kasvua ja uudistumista vauhdittavasta TKI-ohjelmasta aiheutuviin kustannuksiin. Tämän rahoituksen jatkoa ei kuitenkaan näy julkisen talouden suunnitelmassa.

THL katsoo, että valtion TKI-rahoituspanosten kohdentaminen erityisesti terveyden ja hyvinvoinnin alueelle voisi tuottaa moninkertaiset hyödyt sekä väestön terveydelle ja hyvinvoinnille että valtion taloudelle. Hyvinvoiva väestö keventää valtion rahoitustaakkaa, ja vaikuttavat hyvinvointia edistävät toimenpiteet perustuvat tutkittuun tietoon. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävän TKI-toiminnan rahoitus ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys: epävarmat investoinnit tulevaisuuden terveyteen joutuvat usein antamaan tilaa esim. sote-palvelujärjestelmän akuuteille tarpeille. THL:kin pystyy käyttämään vain noin viidesosan valtion perusrahoituksestaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja joutuu hakemaan pääosan tutkimusrahoituksestaan ulkopuolisilta tahoilta.

On hyvä tiedostaa, että terveyttä ja hyvinvointia edistävien ratkaisujen tutkimus ja kehittäminen avaa mahdollisuuksia myös liiketoiminnalle. Hallitusohjelmassa onkin tunnistettu lukuisia tämän alueen kehittämistavoitteita, jotka toteutuneina voivat hyödyttää sekä väestön ja ympäristön hyvinvointia että taloutta. Näitä ovat ainakin sote-tiedonhallinnan kehittämistyötä, digitalisaatiota ja TKIO-toimintaa ohjaavien strategisten tavoitteiden laadinta, sote-tiedonhallinnan infrastruktuurin kehittäminen ensisijaisesti yhteistyöaluetasolla ja kansallisesti, tiedon sujuva liikkuminen, sote-tiedon tehokkaan toisiokäytön mahdollistava lainsäädäntö ja aktiivinen osallistuminen EU:n terveysdata-avaruushankkeeseen (EHDS).

Terhi Kilpi

23.10.2023

Suomella on ainutlaatuiset edellytykset olla edelläkävijä tosielämässä kertyvän terveysdatan hyödyntämisessä tietoturvallisesti ja tarkkoja tietosuojakäytäntöjä noudattaen. Meillä on jo käynnissä runsaasti tämän alan kansallista yhteistyötä, joihin osallistuvat mm. yhteistyöalueet, yliopistot, biopankit, Biopankkien Osuuskunta Suomi (FinBB), THL ja lukuisat suomalaiset yritykset. Toimintaa on esim. Fingenious-ekosysteemissä, FinOMOP-verkostossa ja FinnGen-tutkimushankkeessa. THL katsoo, että terveys- ja hyvinvointialaa vauhdittavan TKI-ohjelman valtionrahoitusta tulisi ohjata tämäntapaisiin hankkeisiin ja että määrärahaa tulisi jatkaa myös vuoden 2024 jälkeen.

Edellä kuvattujen toimintojen ja TKI-hankkeiden mahdollistamiseksi THL pitää tärkeänä tarkastella julkisten toisiokäyttöön tarkoitettujen tutkimusinfrastruktuurien pitkäjänteistä rahoitusta. Esimerkiksi THL Biopankin tarvitsemaa infran kehittämistä ja ylläpitoa rahoitetaan pääosin sen omalla niukkenevalla budjettirahalla, mutta käyttäjät ovat kansallisia ja kansainvälisiä tahoja. Tilanne ei ole kestävä pidemmällä aikavälillä, sillä käyttömaksuilla ei voi kattaa toimintaa ilman, että siitä tulisi todella kallista.

THL pitää tutkijakoulutukseen ja EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen osoitettuja määrärahoja tervetulleina. Tutkijakoulutusrahoituksen osalta THL kuitenkin huomauttaa, että olisi tarkoituksenmukaista kanavoida osa rahoituksesta valtion tutkimuslaitoksille, joiden apuun yliopistot joutuvat joka tapauksessa turvautumaan tohtorikoulutuksen merkittävästä lisäämisestä suoriutuakseen. EU-hankkeiden kansallisen vastinrahoituksen vuosittaisen 35 miljoonan euron määrärahan THL taas haluaa nähdä kauan odotettuna päänavauksena, jonka jakamisessa eri alojen huomioiminen on tärkeää ja jota tulisi mahdollisimman pian kasvattaa. Verrokkimaissamme on jo aikaa sitten ymmärretty, että kannattaa rahoittaa kolmasosa hankkeesta, josta EU rahoittaa kaksi kolmasosaa: ilman EU-rahoitusta ei tarvita vastinrahaakaan.

THL kannattaa lämpimästi valtion TKI-rahoituksen kasvattamista T&K-rahoituslain edellyttämällä tavalla yleisesti ja erityisesti väestön ja koko planeetan terveyttä ja hyvinvointia edistävällä tavalla.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

TKI-ylijohtaja Terhi Kilpi